

GVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

Relansăm Moldova

Prioritățile de dezvoltare pe termen mediu

**Raport pentru ședința Grupului Consultativ de la Bruxelles
24 martie 2010**

Lista acronimelor

ANRE	Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică
CCCEC	Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției
IPC	Indicele prețurilor de consum
CPT	Comitetul pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante
BERD	Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare
BEI	Banca Europeană pentru Investiții
PSRE	Programul de stabilizare și relansare economică
UE	Uniunea Europeană
ISD	Investiții străine directe
PIB	Produs intern brut
TIC	Tehnologii informaționale și de comunicații
CDP	Centru de detenție preventivă
SIIMF	Sisteme informaționale integrate de management financiar
FMI	Fondul Monetar Internațional
TI	Tehnologii informaționale
SFTI	Servicii facilitate de tehnologiile informaționale
MCC	Corporația Provocările Mileniului
ODM	Obiectivele de dezvoltare ale mileniului
MIEPO	Organizația de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exportului din Moldova
SND	Strategia Națională de Dezvoltare
PASET	Programul pentru abilitarea socio-economică a tineretului
ODIMM	Organizația pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii
PPP	Parteneriat public-privat
ADR	Agenții pentru dezvoltare regională
ASDI	Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională
IMM	Întreprinderi mici și mijlocii
ONU	Organizația Națiunilor Unite
USAID	Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională
ISP	Învățământ și studii profesionale
BM	Banca Mondială

Cuprins

I. Introducere	I.3
II. Evoluțiile economice recente.....	II.5
III. Programul de reforme	III.7
A. Guvernarea responsabilă.....	A.9
Serviciul public eficient	A.10
Lupta cu corupția	A.11
Descentralizarea fiscală și administrativă	A.13
Finanțarea sistemului judecătoresc	A.15
Guvernarea electronică	A.17
B. Promovarea recuperării economice	B.19
Ameliorarea condițiilor pentru afaceri.....	B.20
Stimularea dezvoltării afacerilor	B.22
Parcurile industriale	B.24
Agricultura de valoare înaltă.....	B.26
Investițiile în infrastructură.....	B.28
Dezvoltarea regională	B.34
C. Capitalul uman	C.35
Educația.....	C.37
Sănătatea	C.41
Protecția socială	C.44

Relansăm Moldova

Prioritățile de dezvoltare pe termen mediu ale Republicii Moldova

I. Introducere

În corespundere cu programul de guvernare, acest document prezintă viziunea Guvernului Republicii Moldova pentru realizarea priorităților sale de reformă, bazate pe cinci piloni: integrarea europeană, relansarea economică, supremația legii, descentralizarea administrativă și fiscală și reintegrarea țării.

În prezentarea acestei viziuni, documentul *Relansăm Moldova* a fost inspirat din câteva cadre de planificare strategică: Programul de stabilizare și relansare economică, Strategia Națională de Dezvoltare, Planul de Acțiuni UE-Moldova, Parteneriatul de Est și Acordul de Parteneriat și Cooperare dintre Moldova și Uniunea Europeană. Cadrele menționate continuă să fie valabile și *Relansăm Moldova* nu le înlocuiește și nici nu reprezintă în sine un cadru de planificare strategică. *Relansăm Moldova* este un apel la partenerii noștri pentru a oferi asistență Guvernului Republicii Moldova în materializarea viziunii sale.

Guvernul Republicii Moldova consideră integrarea europeană ca fiind prioritatea fundamentală a politicilor interne și externe. În viziunea Guvernului, cea mai eficientă modalitate de a obține modernizarea politică, economică și socială a țării este implementarea responsabilă a angajamentelor ce direcționează țara spre integrare europeană. În acest context, suntem dedicați implementării unei agende ambițioase de integrare europeană. Guvernul s-a consultat extensiv în elaborarea politicilor pentru dezvoltarea Republicii Moldova și, în special, s-a angajat într-un dialog activ cu organizațiile societății civile în calitate de parteneri.

Subliniind importanța imensă a agendei sale europene, Guvernul Republicii Moldova a reiterat într-un document de politici naționale prevederile Planului de Acțiuni UE-Moldova, care a expirat din punct de vedere tehnic în 2008. Spre deosebire de guvernele precedente, care s-au angajat în retorica integrării europene fără a întreprinde multe acțiuni, actualul Guvern este convins că apropierea Republicii Moldova de scopul său strategic de aderare deplină la Uniunea Europeană poate fi realizat doar prin schimbări rapide și concrete. Guvernul a inițiat deja discuții dinamice, axate pe rezultate, cu partenerii săi străini principali. La rândul lor, partenerii noștri reevaluează relațiile lor cu Republica Moldova în funcție de noua realitate politică, care conferă un nou impuls relațiilor noastre.

Moldova este dedicată implementării reformelor fundamentale, care continuă tranziția spre o democrație europeană, inclusiv asigurarea separării puterilor, independența sistemului judecătoresc, respectarea drepturilor omului și a libertății mass-media. Noi am întreprins deja acțiuni concrete. Declarația comună a Consiliului de Cooperare UE-Republica Moldova din 21 decembrie 2009 a dat tonul pentru un dialog intensificat. Moldova și UE au lansat la 12 ianuarie 2010 negocierile pentru un Acord de Asocierie, care va aduce relația bilaterală la un nou nivel. Acest Acord constituie un cadru pentru

apropierea Republicii Moldova de UE prin asociere politică și integrare economică. UE și Moldova și-au reafirmat dorința de a iniția discuțiile vizavi de crearea unei Zone de liber schimb profunde și cuprinzătoare. Suplimentar, cele două părți au convenit să instituie un dialog privind liberalizarea regimului de vize pentru cetățenii Moldovei.

Noua realitate politică din Moldova și viziunea Guvernului cu privire la integrarea europeană a țării, inclusiv printr-o activitate eficientă și orientată spre rezultate în cadrul Parteneriatului de Est, constituie o bază solidă pentru ca partenerii de dezvoltare ai Moldovei să RELANSEZE MOLDOVA. În baza schimbărilor de la Chișinău, acum este timpul să “reinventăm” relațiile cu Moldova. În același timp, populația țării trebuie să relanseze Moldova, transformând-o într-un loc atractiv pentru investiții. Guvernul Republicii Moldova este pregătit să facă față acestei provocări și să soluționeze problemele din țară. Totuși, pentru a obține succese, acest efort necesită sprijinul partenerilor și prietenilor noștri.

Criza financiară mondială a afectat considerabil economia Moldovei și reprezintă primul obstacol întâmpinat de țară în calea sa spre Uniunea Europeană. Situația este și mai mult complicată de motivația politică a administrației precedente, care a continuat cu agenda sa obișnuită până la finele mandatului, în loc să redreseze efectele crizei. O reacție de răspuns substanțială a fost propusă de Guvernul actual prin intermediul Programului său de stabilizare și relansare economică. Programul, recent susținut de FMI, se axează pe raționalizarea cheltuielilor publice, ameliorarea și direcționarea rețelelor de protecție socială și liberalizarea economiei excesiv reglementate.

Planul de stabilizare și relansare economică va situa din nou Moldova pe o traiectorie macroeconomică durabilă, însă el nu poate spori în sine bunăstarea populației până la nivelul de care se bucură cetățenii din țările apropiate ale UE. Aceasta se poate realiza doar prin îmbunătățiri considerabile în prestarea serviciilor publice, investiții majore în infrastructură, tranziția spre o economie bazată pe exporturi și reforme profunde ale sistemelor judecătorec și educațional. Aceste transformări necesită un nivel de resurse și expertiză, ce poate fi asigurat doar printr-un parteneriat cu partenerii de dezvoltare ai Moldovei, inclusiv cu sectorul privat.

În afara acestor priorități imediate, Guvernul se află în spatele angajamentelor sale continue de protecție a drepturilor omului și a democrației. Mai mult ca atât, Republica Moldova își propune să realizeze Obiectivele de dezvoltare ale mileniului, stabilite pentru 2015, după cum au fost asumate prin semnarea Declarației Mileniului și reflectate în Strategia Națională de Dezvoltare pentru anii 2008-11.

II. Evoluțiile economice recente

Performanța economică din ultimii ani a Republicii Moldova s-a bazat pe un fundament slab. La primă vedere, țara avea succese, PIB-ul țării crescând cu o rată medie de 5 la sută în perioada anilor 2006-2008, atingând cifra de 7,2 la sută în 2008, în timp ce pozițiile monetare și fiscale erau ținute la control. Balanța fiscală generală înregistra un deficit de doar 1 la sută în 2008 și eforturi au fost depuse pentru a reduce nivelul inflației. Însă au existat vulnerabilități: creșterea economică depindea de consum, preponderent de bunurile importate, și era determinată de remitențele care creșteau la o rată alarmantă: remitențele constituiau 30 la sută din PIB în 2008, situându-se printre cele mai înalte niveluri din lume.

Fiind percepută din start ca problemă ce poate fi soluționată ulterior, criza economică globală s-a soldat cu un impact major și brusc asupra economiei Republicii Moldova. După înregistrarea unor rate de creștere economică din numere de două cifre în cea mai mare parte a deceniului, volumul remitențelor s-a redus cu 27 la sută în 2009, reflectând activitatea economică afectată în țările cu un număr mare de lucrători temporari din Moldova. Investițiile străine directe s-au diminuat brusc până la 2 la sută din PIB, de la un nivel de 11,4 la sută existent până la criză. Exportul de bunuri și servicii s-a redus cu 22 la sută, deși scăderea importurilor a fost și mai mare – 35 la sută, consemnând lipsa unui impact general negativ asupra performanței PIB.

Combinarea acestor factori a condus la declinul performanței PIB de 9 la sută în termeni reali. La finele celui de-al patrulea trimestru al anului 2009, numărul șomerilor constituia 73.900 de persoane, număr practic dublu față de perioada comparabilă a anului 2008. Veniturile reduse pentru consum, în special pentru cele 40 la sută de moldoveni din familii ce beneficiază de pe urma remitențelor, precum și reducerea generală a încrederii consumatorilor s-au soldat cu presiuni deflaționiste. IPC la finele anului 2009 constituia doar 0,4 la sută după câteva luni de deflație. Depozitele din băncile comerciale din țară s-au redus cu 3,7 la sută față de finele anului 2008, în timp ce creditele în economia reală s-au micșorat cu 4,9 la sută în aceeași perioadă. Condițiile de creditare s-au înrăutățit de asemenea în termeni reali, în pofida politicii monetare expansioniste promovate de Banca Națională a Moldovei (BNM).

În pofida managementului pentru evitarea crizei financiare, recesiunea a afectat calitatea creditelor. Testele de stres efectuate de BNM confirmă că portofoliile celor mai multe bănci sunt rezistente față de diferite riscuri. Totuși, ponderea creditelor neperformante din totalul creditelor a crescut cu 10 p.p. de la începutul anului, atingând cifra de 16,3 la sută în decembrie 2009, și o bancă mijlocie a devenit insolvabilă în iunie 2009.

Și mai rău, pe cea mai mare durată a anului 2009, Republica Moldova nu a reacționat cu măsuri anti-criză adecvate, dacă a reacționat în general într-un careva mod. Alegerile disputate din aprilie 2009 au adus în prim plan problemele de democrație. Alegerile anticipate au avut loc în iulie 2009, inaugurând Guvernul actual la 25 septembrie 2009. Atât cheltuielile pre-electorale, cât și criza s-au soldat cu un deficit fiscal considerabil. În primele nouă luni ale anului 2009, veniturile bugetare s-au redus cu peste

10 la sută față de 2008, în mare parte datorită scăderii încasărilor de TVA, veniturilor fiscale și taxelor de import. În pofida implicațiilor bugetare, o serie de creșteri salariale și de pensii au fost adoptate de fostul Guvern, epuizând și mai mult resursele bugetare limitate. Deficitul fiscal s-a majorat de la 1 la sută din PIB în 2008 până la circa 6 la sută din PIB în perioada ianuarie-septembrie 2009, fiind finanțat preponderent prin tragerea soldurilor acumulate anterior în conturile bugetare și împrumuturi considerabile pe piața internă.

III. Programul de reforme

Planul de stabilizare și relansare economică (PSRE), care a fost aprobat de noul Guvern în primele cincizeci de zile în oficiu, își propune drept scop relansarea creșterii economice pe parcursul unei perioade de doi ani. Fiind deja în curs de implementare, PSRE intenționează să atingă următoarele obiective:

- Stabilizarea finanțelor publice și optimizarea alocării resurselor limitate în funcție de prioritățile de politici;
- Stimularea recuperării economice prin intermediul reformelor pieței, al accesului la credite și investițiilor în infrastructură;
- Atenuarea impactului recesiunii economice asupra celor mai vulnerabili.

Deși plasează un accent extrem de necesar pe activitățile ce trebuie realizate în viitorul imediat, PSRE nu substituie programul de reforme pe termen mediu-lung al Guvernului. Strategia Națională de Dezvoltare pentru perioada anilor 2008-2011 rămâne la baza viziunii Guvernului. Stabilitatea macroeconomică și administrația publică eficientă continuă să reprezinte premise pentru atingerea obiectivelor SND: (1) Consolidarea statului democratic bazat pe supremația legii și respectarea drepturilor omului; (2) Reglementarea conflictului Transnistrean și reintegrarea țării; (3) Sporirea competitivității economiei naționale; (4) Dezvoltarea resurselor umane, creșterea gradului de ocupare și promovarea incluziunii sociale; și (5) Dezvoltarea regională.

Guvernul realizează pe deplin că există necesitatea pentru o nouă Strategie de Dezvoltare Națională după expirarea celei actuale. În acest sens, Guvernul dorește să utilizeze tehnologiile informaționale și de comunicații (TIC) în calitate de instrument pentru a reinventa și transforma paradigma actuală de dezvoltare și a favoriza tranziția Moldovei spre următoarea generație de economie, societate și guvernare. Guvernul percepe TIC drept o nouă forță motrice a creșterii durabile și a transformării guvernării, centrate pe cetățeni.

Elaborarea unei noi Strategii de Dezvoltare Națională va fi realizată în parteneriat deplin cu societatea civilă și partenerii noștri de dezvoltare, inclusiv investitorii privați. Progresul în direcția negocierii unui nou Acord de Asociere Uniunea Europeană-Republica Moldova va oferi un cadru mai solid pentru viitoarea SND. Între timp, accentul va fi plasat pe managementul crizei și implementarea reformelor.

În continuare sunt prezentate prioritățile Guvernului, care necesită asistență din partea tuturor partenerilor de dezvoltare. Ele sunt centrate pe guvernarea responsabilă, recuperarea economică și capitalul uman. Aceasta nu limitează intervențiile Guvernului doar la domeniile respective – se fac mai multe în domeniul învățământului, sectorului judecătoresc, sănătății, etc., inclusiv reforme în proces de desfășurare, finanțate din bugetul general, cu sprijinul partenerilor de dezvoltare. Totuși, în cazul în care

vom putea mobiliza finanțare adițională, reformele reflectate în continuare vor accelera parcursul Moldovei spre stabilizare economică și integrare europeană.

Programul de reforme și costurile estimate prezentate în document reflectă prioritățile Guvernului și necesitățile substanțiale de finanțare investițională ale țării. Totuși, trebuie de constatat că nu toate necesitățile de finanțare se așteaptă a fi acoperite prin asistență de dezvoltare oficială. În acest sens, prezentul raport accentuează parteneriatele public-private (PPP) ca opțiune pentru intervenția Guvernului.

În perioada care urmează, Guvernul va solicita susținerea donatorilor și a sectorului privat în vederea satisfacerii necesităților de finanțare. Între timp, acordurile cu privire la asistența externă vor fi ghidate de principiile menținerii sustenabilității datoriilor și a stabilității macroeconomice, precum și de capacitatea de absorbție a țării. Guvernul se va asigura că noul sprijin extern va fi consecvent cu cadrul macroeconomic în contextul programului Moldovei cu FMI.

A. Guvernarea responsabilă

Obiectivul nostru strategic este crearea unei administrații publice eficiente, profesioniste, oneste și transparente, în corespundere cu principiile democratice, și capabile să presteze servicii cu valoare adăugată pentru populația Moldovei. De asemenea, instituțiile mai bune sunt foarte importante pentru redresarea efectelor crizei economice și avansarea pe calea integrării europene. Guvernul își propune să utilizeze tehnologiile informaționale și de comunicații (TIC) pentru consolidarea guvernării și a prestării serviciilor publice.

Guvernele precedente, în cooperare cu partenerii de dezvoltare, au întreprins pași în vederea avansării reformei administrației publice, a măsurilor anti-corupție, finanțării sectorului judecătoresc și managementului finanțelor publice. Totuși, lipsa angajamentului politic s-a soldat cu reforme incomplete, care nu au oferit beneficiul scontat pentru populația Moldovei. În prezent, Guvernul este totalmente dedicat ameliorării calității performanței administrative și a serviciilor publice prestate cetățenilor săi.

Serviciul public eficient

Reforma administrației publice este un efort continuu al Republicii Moldova. În 2005, reforma a fost inițiată ca rezultat al analizei funcționale a autorităților guvernamentale și al analizei procesului decizional, însă a generat rezultate mixte. Ținta inițială de reducere a dimensiunilor serviciului public a fost compromisă de transferul unui număr mare de funcții publice către agențiile sub-ministeriale. Separarea funcțiilor de elaborare a politicilor de funcțiile administrative a fost doar parțială. Numai în septembrie 2009, recomandările analizei funcționale au fost pe deplin reflectate în structura noului Guvern.

Legea cu privire la serviciul public a fost aprobată în iulie 2008, delimitând rolurile clare ale funcționarilor publici și regulile de angajare, promovare și demitere. În noiembrie 2008, legea cu privire la transparența procesului decizional a fost adoptată de Parlament, determinând regulile pentru participarea societății civile în procesul de guvernare.

Un nou sistem de remunerare, intenționat să motiveze funcționarii publici, este examinat. Auditul și clasificarea serviciului public sunt în prezent finalizate și vor constitui baza pentru noul sistem de salarizare bazat pe merite și performanță profesională. Principiul său de bază – salariu egal pentru muncă egală – oferă stimulente pentru ca funcționarilor publici să preia responsabilități și sarcini grele, indiferent de vârstă sau alte favoritisme. Spre regret, implementarea la scară deplină a noului sistem a fost tergiversată de implicațiile crizei economice asupra bugetului.

Costurile asociate implementării acestei politici sunt estimate la aproximativ 100 milioane de euro. Aceasta include costurile elaborării unui sistem electronic de management al resurselor umane, care va consolida gestiunea sistemului public de salarizare. Pentru managementul eficient al tranziției spre noul sistem, este necesară o schemă de suplimente pentru funcționarii cu categorii superioare. În acest sens, Guvernul va crea Fondul de Consolidare a Capacității, împreună cu partenerii noștri de dezvoltare. Acesta va institui legătura cu noul sistem de salarizare în serviciul public, care va intra în vigoare în 2012 ca soluție durabilă și de perspectivă pentru asigurarea unui serviciu public motivat.

Provocarea

Sporirea calității și motivarea funcționarilor publici prin implementarea noului sistem de remunerare a funcționarilor publici

Instrumentele de politici

Schema de suplimente pentru funcționarii cu categorii superioare;
Sistemul electronic de management al resurselor umane;
Implementarea unei legi noi privind salarizarea în serviciul public.

Lupta cu corupția

Corupția a devenit sistemică în numeroase domenii ale activității economice din Moldova. Incertitudinea asociată tranziției economice, rețelele instabile de protecție socială, captura de stat la scară largă de către diverse grupuri de interese și economia tenebră substanțială au creat un mediu propice practicilor corupte. Provocările principale pentru creștere economică, guvernare responsabilă și condiții sociale mai bune pentru cetățenii țării sunt reducerea incidenței corupției și inversarea acceptării acesteia de către societate.

În 2009, Republica Moldova ocupa locul 89 în Indicele Percepției Corupției produs de Transparency International pentru 180 de țări. Progresul evident în controlul corupției poate fi atribuit implementării Programului Preliminar de Țară, cu asistență din partea MCC, precum și sprijinului altor parteneri de dezvoltare la capitolul respectiv. Urmează a fi realizate mai multe în acest sens.

Reglementarea netransparentă limitează concurența și favorizează un număr mic de grupuri interesate. Invizibile pentru publicul larg, aceste grupuri au obținut beneficii considerabile din activitatea lor de afaceri din contul populației pauperizate. Imediat după inaugurare, Guvernul a eliminat numeroase restricții comerciale, creând spațiu pentru concurență loială. De asemenea, noi planificăm expansiunea programelor de guvernare electronică, prezentate detaliat în continuare, ca mecanism intersectorial pentru simplificarea fluxului de lucru și conferirea unui grad sporit de transparență în alocarea resurselor, prestarea serviciilor publice și a informației. Aceasta va ajuta la minimizarea oportunităților pentru corupție.

S-au făcut multe investiții în capacitatea instituțională a Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției. Cu toate acestea, supravegherea publică a organului anti-corupție trebuie consolidată, permițându-i să controleze corupția în cadrul administrației publice la fel de eficient ca și în afara acestuia. În contextul dat, Guvernul va elabora o strategie nouă, care va utiliza o abordare sistemică pentru controlul corupției.

În paralel, Guvernul va crea sisteme automatizate pentru supravegherea traficului rutier pe drumurile naționale, deserving rutele internaționale și segmentele de drum cu rate înalte de accidente rutiere. Aceasta va avea un impact decisiv asupra securității rutiere, Republica Moldova înregistrând o performanță mult mai precară decât colegii săi la acest capitol, însă va reduce și stimulentele pentru corupție.

Provocarea

Îmbunătățirea controlului asupra corupției

Instrumentele de politici

Aprobarea și implementarea noii Strategii anti-corupție

Sistemul informațional unificat al CCCEC

Campania anti-corupție

Crearea sistemelor automatizate pentru supravegherea traficului rutier pe drumurile naționale

Descentralizarea fiscală și administrativă

Similar multor altor țări în proces de tranziție, descentralizarea administrativă în Republica Moldova nu a fost reflectată și de descentralizarea fiscală. În consecință, administrația publică locală a devenit dependentă de transferurile de la bugetul central și nu avea responsabilitate pentru implementarea politicilor la nivel local. Eliminarea impozitului pe venitul persoanelor juridice în 2008 a continuat deteriorarea finanțelor publice locale. Mai mult ca atât, mecanismul de transferuri bugetare de la administrația publică centrală către administrația publică locală a oferit spațiu pentru manevrare politică, compensând raioanele mai loiale față de administrația publică centrală și penalizându-le pe cele din opoziție.

Guvernul a lansat cu sprijin din partea ONU și ASDI un program de reformă a descentralizării, conceptul căruia se bazează pe drepturi și aspecte de gender pentru promovarea descentralizării administrative și fiscale și pentru asigurarea autonomiei locale reale. Descentralizarea va avansa etapizat, cu expansiunea domeniilor de responsabilitate ale administrației publice locale și municipale și separarea diferitor niveluri ale administrației. La prima etapă, el va include elaborarea, implementarea planificării politicilor și coordonarea orizontală a componentelor pentru o strategie națională.

La a doua etapă, descentralizarea va consta din revizuirea responsabilităților atribuite administrației publice locale și sub-naționale, în baza criteriilor funcțiilor exclusive, comune și delegate, compatibile cu criteriile de eficiență în procesul de alocare. La etapa respectivă, strategia de descentralizare va clarifica funcțiile și rolul agențiilor guvernamentale regionale și ale autorităților administrației publice locale descentralizate, prin transferul responsabilităților exclusive (servicii comunale, transport public, apă și canalizare, colectarea gunoierului, transportul și administrarea terenurilor amenajate ca gunoiști), cu unele funcții comune (învățământul primar și secundar, servicii de asistență medicală primară, servicii sociale, servicii comunitare și instituții rezidențiale).

Împreună cu reexaminarea competențelor, descentralizarea va include reelaborarea sistemului actual de venituri ale autorităților locale: venituri alocate (venituri proprii) și transferuri (venituri împărțite, subvenții de nivelare, subvenții cu destinație specială). Veniturile alocate includ impozitul pe imobil (construcții, terenuri și mijloace de transport, pentru persoane fizice și persoane juridice), taxe pentru utilizarea proprietății publice, taxe notariale și venituri nefiscale (în general, chiria pentru utilizarea proprietății publice – terenuri și construcții). Descentralizarea va viza atât dezechilibrele verticale, cât și cele orizontale ale sistemului actual. Dezechilibrele aferente 'buzunarelor' economic subdezvoltate locale vor fi nivelate prin subvenții cu destinație specială.

În final, dar nu și în ultim rând, descentralizarea va spori capacitatea fiscală și instituțională a administrației publice locale printr-un proces de învățare și proiecte-pilot, prin introducerea sistemelor de monitorizare și a standardelor de calitate în prestarea serviciilor publice locale. Noi vom oferi administrației publice locale o bază financiară mai bună, creând în același timp un mecanism clar pentru transferurile inter-bugetare. Există oportunitatea de utilizare a Sistemelor informaționale integrate de

management financiar (SIIMF) ca parte a agendei mai ample de guvernare electronică pentru a sprijini managementul financiar mai bun, împreună cu măsuri de sporire a gradului de transparență, precum postarea online a informației publice privind transferurile între diferite niveluri ale administrației sau colectarea veniturilor fiscale.

Provocarea

Descentralizarea fiscală și administrativă

Instrumentele de politici

Reajustarea sistemului inter-bugetar actual din Moldova la necesitățile apărute și cererile autorităților locale

Coordonarea și implementarea strategiei de descentralizare a învățământului și ajustarea funcțiilor la capacitatea locală

Consolidarea politicilor actuale de egalizare a alocării resurselor și subvențiilor, la nivel național și regional

Consolidarea capacității autorităților locale și sub-naționale

Extinderea bazei fiscale pentru autoritățile administrației publice locale și sporirea capacității bugetare a instituțiilor

Expansiunea parteneriatelor public-private la nivel municipal în stabilirea și menținerea serviciilor publice și ajustarea cadrului existent la oportunitățile prezente la nivel local și sub-național

Finanțarea sistemului judecătoresc

Instanțele judecătorești din Moldova nu beneficiază de finanțare adecvată: Moldova alocă cea mai mică parte din bugetul național pentru finanțarea sistemului judecătoresc față de oricare altă țară din Europa. Aceasta include bugetele pentru funcționarea instanțelor judecătorești, precum și finanțarea alocată pentru reparații capitale.

În 2007, Consiliul Europei a constatat că fondurile alocate sistemului judecătoresc din Moldova nu sunt adecvate pentru funcționarea eficientă a instanțelor judecătorești și a recomandat ca o cotă de 1,5-2 la sută din bugetul de stat să fie alocată sistemului judecătoresc pentru cheltuieli operaționale și reparații capitale. Cu toate acestea, Moldova a alocat doar 0,7 la sută din bugetul de stat pentru finanțarea instanțelor judecătorești în 2007, 0,74 la sută în 2008, 0,61 la sută în 2009, iar bugetul sistemului judecătoresc pentru 2010 reprezintă 0,52 la sută din bugetul de stat. Această tendință descrescătoare este periculoasă și poate doar agrava situația sistemului judecătoresc din Moldova.

Finanțarea inadecvată a cheltuielilor operaționale ale instanțelor judecătorești s-a soldat cu salarii mici pentru judecători, posturi vacante neocupate, completarea insuficientă cu personal și supraîncărcarea judecătorilor. Raportul mediu național de angajați ai judecătorilor/judecători în judecătoriile de circumscripție din Moldova (ținând cont de totalul angajaților de toate categoriile din instanțele judecătorești) reprezintă aproximativ 2 angajați membri la o funcție aprobată de judecător. O instanță obișnuită europeană ar dispune de un minim de 7-12 angajați membri la un judecător.

Sunt necesare reforme pentru instituirea unor procese bugetare mai obiective, transparente și responsabile și pentru asigurarea formării adecvate a angajaților judecătorilor în domeniul managementului financiar, raportării financiare, auditului și achizițiilor.

Suplimentar, finanțarea sistemului judecătoresc trebuie să sprijine transferul responsabilității pentru persoanele aflate în arest preventiv de la Ministerul Afacerilor Interne către Ministerul Justiției. Raportul Comitetului european pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (CPT) a apelat la autoritățile din Moldova pentru ca acestea să acorde cea mai mare prioritate implementării măsurii respective. Totuși, în cadrul vizitei reprezentanților Comitetului din 2009, Ministrul Justiției a indicat că responsabilitatea pentru centrele de detenție preventivă (CDP) nu poate fi preluată de Ministerul Justiției din cauza condițiilor sub-standard de din aceste instituții.

În raportul său din 2009, CPT a opinat că CDP nu oferă condiții adecvate pentru persoanele aflate în arest preventiv. Nivelurile oficiale de ocupare în celule sunt înalte (de exemplu, 4 locuri la o celulă de 10 m² în Chișinău), iluminarea și ventilarea sunt insuficiente, nu există dușuri, acces limitat la apă. Mai mult ca atât, constatările Comitetului după vizita din 2009 consemnează prezența maltratărilor în practica cotidiană a organelor de poliție, în special în timpul interogatoriului inițial. Aceeași situație e valabilă în cazul penitenciarelor care nu oferă condiții adecvate, în pofida faptului că Comitetul ONU pentru

Drepturile Omului prevede condiții minime de detenție, care trebuie respectate indiferent de starea dezvoltării sau constrângerile bugetare.

În timp ce Planul de acțiuni al Strategiei Naționale de Dezvoltare pe anii 2008-2011 include prevederi pentru construcția unui număr de 7 case de arest (centre de detenție preventivă), deocamdată nu a fost construit niciunul. Suplimentar, un penitenciar urma să fie construit și alte șase reconstruite. Un singur penitenciar a fost reconstruit în 2009.

Provocarea

Independența sistemului judecătoresc

Instrumentele de politici

Creșterea volumului de finanțare pentru sistemul judecătoresc

Introducerea bugetării bazate pe performanță în sistemul judecătoresc

Transferul responsabilităților de detenție preventivă de la Ministerul Afacerilor Interne către Ministerul Justiției

Crearea centrelor de detenție preventivă

Asigurarea unor condiții de detenție sigure și umane

Guvernarea electronică

Conceptul guvernării electronice a fost vehiculat de fostul Guvern, însă nu a produs rezultate vizibile. Acest fapt este regretabil, pentru că guvernarea electronică ar putea ajuta la reducerea costurilor de desfășurare a afacerilor și prestare a serviciilor publice pentru cetățeni. Coordonarea ineficientă între agenții și bazele de date fragmentate au multiplicat procedurile de aplicare și alte cerințe pentru beneficiarii serviciilor publice, determinând costuri generale mai mari pentru Guvern, afaceri și cetățeni. Guvernul actual este dedicat unei transformări digitale de anvergură a guvernării pentru a permite prestarea mai eficientă și mai bună a serviciilor pentru cetățeni și afaceri.

Obiectivul nostru pe termen scurt este efectuarea unui audit al tuturor agențiilor statele, care oferă servicii contra plată afacerilor și cetățenilor, cu scopul identificării unor câștiguri rapide de eficiență prin reproiectarea proceselor, cu utilizarea TIC. Pe termen mediu, noi intenționăm să utilizăm internetul pentru diverse registre publice și internetul securizat pentru registrele care conțin informații private. Informația despre licențe, autorizații, achiziții publice, decizii ale instanțelor judecătorești și informația de stat trebuie să fie deschisă publicului, în timp ce persoanele trebuie să dispună de acces securizat la informația privată. De asemenea, există spațiu considerabil pentru ameliorarea coordonării între agențiile guvernamentale de diferite niveluri – central, raional și local. Documentele oferite de autoritățile publice afacerilor și cetățenilor trebuie să fie disponibile timp de câteva minute, minimizând cozile lungi, deplasările la oficiile guvernamentale și oportunitățile pentru mită și corupție.

În contextul celor expuse, Guvernul planifică să:

- elaboreze o structură unificată de guvernare și organizare a TIC în sectorul public pentru integrarea utilizării TIC în agențiile guvernamentale
- elaboreze și să implementeze portaluri de servicii Guvern-afaceri (G2B) și Guvern-cetățeni (G2C) prin integrarea fluxurilor de lucru și utilizarea duală a sistemelor
- extindă prestarea online și mobilă a serviciilor pentru cetățeni și afaceri, inclusiv a celor 20 de servicii electronice de bază din clasificarea UE

Provocarea

Eficiența și calitatea prestării serviciilor publice pentru cetățeni și afaceri

Instrumentele de politici

Evaluarea serviciilor publice pentru cetățeni și afaceri

Elaborarea și instituționalizarea unei structuri unificate de guvernare și organizare a TIC în sectorul public

Elaborarea și implementarea portalului de servicii guvernamentale prin integrarea fluxurilor de lucru și minimizarea dedublării sistemelor

Reducerea poverii de raportare pentru afaceri prin implementarea raportării electronice (inclusiv a statisticii electronice)

Expansiunea prestării serviciilor online și mobile pentru cetățeni și afaceri

B. Promovarea recuperării economice

Republica Moldova are nevoie de creștere economică pentru dezvoltare. Atingerea obiectivelor de politici în educație, sănătate publică, protecție socială și alte sectoare depinde de performanța economică a țării. Având în vedere recesiunea economică, modelul prin care creșterea economică este o funcție a ratelor înalte de consum, care, la rândul lor, sunt alimentate de remitențele de peste hotare, s-a dovedit a fi nedurabil.

Acest model depinde de importul de bunuri și servicii ca generator major, dacă nu unic, al veniturilor publice. În timpul recesiunii, scăderea concomitentă a ratelor de consum și a veniturilor publice a redus spațiul fiscal pentru intervenția statului. Chiar și în timpul condițiilor economice favorabile, acest model generează rate de creștere limitate față de avantajul comparativ al productivității muncii și nu permite o convergență mai rapidă cu vecinii noștri europeni. Sofisticarea în afaceri este minimă și creșterea economică generală este bazată pe factori de producție.

Viziunea Guvernului include restabilirea traiectoriei creșterii economice și, în același timp, asigurarea creșterii bazate pe export și investiții. În acest scop, noi trebuie să facilităm tranziția spre o economie bazată pe cunoaștere, unde TIC vor avea un rol major în integrarea țării în economia informațională și fondul de cunoștințe globale, oferind baza pentru crearea locurilor de muncă și creștere economică pe termen lung. În același timp, reducerea amprentei statului în economie, prin înlăturarea barierelor din calea concurenței, este o prioritate esențială a actualului Guvern.

În pofida faptului că infrastructura este un factor determinant major al creșterii economice, ea a fost considerabil sub-finanțată de administrațiile precedente. În condițiile crizei economice actuale, volumul cheltuielilor publice în infrastructură s-a redus până la 5,3 la sută din PIB în 2009, de la 7,5 la sută din PIB în 2007. Pentru a contra-echilibra această reducere, noi suntem gata să utilizăm diferite forme de parteneriate public-private (PPP) și alte soluții de colaborare. Totuși, dat fiind că există limitări pentru aceste soluții, noi solicităm sprijin suplimentar de la partenerii noștri internaționali de dezvoltare pentru reconstrucția infrastructurii critice.

Creșterea economică este factorul principal care ne permite să luptăm cu sărăcia și să promovăm dezvoltarea capitalului uman într-o manieră durabilă. În acest sens, avem de asemenea în vizor calitatea creșterii economice pentru a ne asigura că ea oferă oportunități egale de angajare în regiuni și nu discriminează în bază de gender, rasă sau dizabilități.

Ameliorarea condițiilor pentru afaceri

Există o delimitare fină între costul reglementării afacerilor și beneficiile acesteia pentru societate. Acest echilibru nu este întotdeauna evident. De exemplu, există numeroase servicii publice, precum licențele, autorizațiile, permisele și rapoartele, care nu sunt justificate. Un semnal clar că licențierea activității de întreprinzător nu servește o funcție de reglementare este existența a mii de companii licențiate active pe piață. În loc de a proteja interesele publice, statul este deseori în poziția de a obține beneficii neproportionale în raport cu piața pe care intenționează să o reglementeze. Și mai rău, un astfel de comportament al statului limitează concurența și se soldează cu prețuri mari pentru consumatorii finali. Guvernul actual va monitoriza necesitatea pentru toate permisele, autorizațiile, licențele emise de autoritățile publice la nivel central și local.

În 2009, Republica Moldova a urcat cu 14 locuri în clasamentul studiului Doing Business al Băncii Mondiale și se clasifică în prezent pe locul 94 în lume. Aceasta este prea puțin față de alte țări din regiune și există un potențial evident de a face un salt rapid în clasament prin angajarea dedicată într-o reformă inter-sectorială. În contextul celor menționate, Guvernul a aprobat Planul de acțiuni pentru înlăturarea constrângerilor în afaceri, care, printre altele, vizează deficiențele reflectate în rapoartele Doing Business și studiile Costul reglementării afacerilor.

În mod special, Guvernul și-a asumat angajamentul pentru:

- Implementarea eficientă a principiilor de bună reglementare, după cum sunt definite în Legea 235 privind principiile de bază ale reglementării activității de întreprinzător;
- Reducerea substanțială a numărului categoriilor de bunuri care constituie subiectul cerințelor obligatorii de licențiere și certificare a corespunderii și a altor tipuri de autorizații impuse în activitatea de întreprinzător;
- Aplicarea politicii de ghișeu unic pentru raționalizarea relațiilor dintre companii și guvern, fără necesitatea interacțiunii cu alte agenții guvernamentale;
- Modernizarea cadrului juridic pentru autorizațiile de construcții în vederea reducerii duratei și numărului de proceduri pentru obținerea permiselor de construcții;
- Ameliorarea protecției investitorilor prin modificarea legislației privind societățile pe acțiuni și alinierea acesteia cu cele mai bune practici, la fel și mecanisme de aplicare adecvate;
- Reducerea poverii de raportare fiscală prin promovarea utilizării raportării electronice;
- Simplificarea procedurilor pentru înregistrarea și lichidarea afacerilor;
- Eliminarea dedublării cerințelor informaționale impuse de agențiile publice;
- Îmbunătățirea considerabilă a cadrului de reglementare pentru serviciile sanitare și veterinare.

Programele de guvernare electronică axate pe prestarea serviciilor guvern-afaceri ar putea ajuta de asemenea în reducerea costurilor și ameliorarea eficienței mediului de afaceri. Pornind de la ghișeele unice până la soluții online de înregistrare a afacerilor și semnături electronice securizate, reproiectarea proceselor existente, cu utilizarea TIC, va simplifica serviciile și va asigura economii substanțiale în sectorul public.

Suplimentar celor expuse, noi planificăm extinderea mandatului Organizației de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exportului din Moldova (MIEPO), transformând-o într-un oficiu funcțional pentru toți investitorii interesați, astfel facilitând interacțiunea lor cu diferite instituții de reglementare.

Provocarea

Ameliorarea mediului pentru desfășurarea afacerilor

Instrumentele de politici

Eliminarea birocrăției și promovarea dereglementării piețelor

Crearea ghișeelor unice

Simplificarea procedurilor în domeniile construcțiilor, protecției investitorilor, înregistrării și lichidării afacerilor

Transformarea MIEPO într-o agenție de consultanță/ghișeu unic pentru investitori

Stimularea dezvoltării afacerilor

Accesul la credite al companiilor noi și IMM a fost întotdeauna dificil. Împrumuturile de la bănci comerciale sunt foarte problematice din cauza lipsei istoriei de creditare, a garanțiilor de executare sau a ambelor. Aceste probleme s-au înrăutățit recent datorită prăbușirii creditelor. La finele anului 2009, stocul total de împrumuturi în economia reală s-a redus cu 16 la sută față de sfârșitul anului precedent.

Ratele dobânzilor sunt foarte mari pentru companiile nou-create și IMM și nu există alternative pentru împrumuturi de la bănci comerciale. Ratele de creditare au variat între 18-25 la sută timp de mai mult de un an și, în pofida deflației, ratele de creditare nu au urmat tendința descrescătoare creată de relaxarea ratelor de referință de către Banca Națională a Moldovei. Aceasta se datorează faptului că primele pentru risc ale băncilor comerciale s-au majorat din cauza crizei economice. Ca și consecință, ratele de creditare s-au dublat în termeni reali.

Recunoscând că absorbția este constrângerea principală, Guvernul a reacționat printr-o varietate de instrumente de politici pentru sporirea accesului la finanțare al companiilor nou-create și IMM.

- *Subvenționarea ratei dobânzii sau garanții parțiale pentru creditele oferite IMM prin intermediul Fondului de Garanții gestionat de Organizația pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii.* La finele anului 2009, ODIMM gestiona un portofoliu de 335.000 de euro în garanții emise în favoarea unui număr de 25 de IMM și declanșând investiții în valoare de 1 milion de euro. Planul Guvernului este de a majora capitalul ODIMM până la 6 milioane de euro în trei ani, atingând cifra de 100 de întreprinderi noi și declanșând investiții în sumă de 18 milioane de euro.
- *Împrumuturile concesionale prin intermediul Programului național de abilitare socio-economică a tineretului (PASET).* Aproximativ 300 de proiecte au primit acces la credite concesionale în sumă de 5,7 milioane de euro până la finele anului 2009. Această creditare a fost susținută prin finanțare de la Banca Mondială. Obiectivul este de a continua finanțarea unui număr de 400 de proiecte private noi pentru beneficiari tineri, cu echilibru în aspect de gender, în condiții preferențiale.
- *Granturi de co-finanțare pentru remitențele investite (PARE 1+1).* Potrivit cercetărilor, mai puțin de 5 la sută din remitențe sunt investite. Pentru a stimula această cifră, Guvernul a inițiat un program național care include informarea, comunicarea, cercetarea, instruirea, consultarea și finanțarea afacerilor create cu ajutorul remitențelor investite. În cadrul programului, statul va co-finanța fiecare leu investit cu un leu oferit sub formă de grant pentru investițiile până la 200.000 de lei (11.300 de euro). În următorii doi ani se planifică sprijin pentru crearea unui număr de 240 de întreprinderi noi în zonele rurale ale Moldovei.
- *Granturile de co-finanțare pentru implementarea certificării ISO.* Accesul la piețele de export este esențial pentru IMM ce se orientează spre economii de scară. Obiectivul Guvernului este de a permite afacerilor să obțină certificare recunoscută pe plan internațional. Proiectul

ameliorarea competitivității al Băncii Mondiale a realizat cu succes în trecut astfel de activități. Obiectivul nostru este de a acoperi 100 de întreprinderi noi anual.

Suplimentar, Guvernul intenționează să creeze o rețea de incubatoare de afaceri și să le consolideze pe cele existente pentru a oferi infrastructura de suport IMM, a îmbunătăți viabilitatea IMM și a încuraja un grad sporit de inovare și introducerea a tehnologiilor și aptitudinilor noi, care trebuie să rezulte în creșterea veniturilor bugetare. Guvernul va intensifica de asemenea achiziționarea echipamentului pentru crearea industriilor mici în zonele rurale (conform mecanismului utilizat de Unitatea de implementare a grantului oferit de Guvernul Japoniei). Noi vom oferi de asemenea granturi de co-finanțare pentru serviciile de consultanță cu scopul restructurării întreprinderilor private și de stat, inclusiv marketing, studii, planuri și activități de export.

Se preconizează că majorarea alocațiilor financiare oferite prin intermediul acestor programe va stimula activitatea de întreprinzător, însă este percepută de asemenea ca măsură socială pentru sporirea gradului de ocupare prin auto-angajare și reducerea exodului forței de muncă. Guvernul va implementa politici și servicii de promovare a ocupării femeilor în câmpul muncii, cu accent pe femeile mai sărace din localitățile rurale și suburbane.

Provocarea

Stimularea dezvoltării afacerilor

Instrumentele de politici

Majorarea portofoliului de garanții pentru companiile nou-create și IMM

Creditare preferențială pentru abilitarea tinerilor și femeilor

Lansarea programului de granturi de co-finanțare pentru reîntoarcerea migranților dispuși să inițieze afaceri (PARE 1+1)

Crearea incubatoarelor de afaceri

Leasingul echipamentului pentru crearea industriilor mici în zonele rurale

Granturi de co-finanțare pentru implementarea certificării ISO

Schema granturilor de co-finanțare pentru planurile de restructurare și marketing, studii, planuri și activități de export

Introducerea bugetării bazate pe programe pentru dezvoltarea afacerilor

Parcurile industriale

Suplimentar unui mediu de afaceri mai bun și accesului la resurse financiare, afacerile necesită o infrastructură adecvată. Aceasta este de o importanță și mai mare în contextul dezvoltării regionale în Moldova. În Republica Moldova, industria tocmai a supraviețuit perioadei de tranziție și a suferit considerabil în timpul crizei economice actuale: în 2009, producția industrială a scăzut cu 22 la sută.

Infrastructura adecvată include infrastructura fizică pentru funcționarea afacerilor, precum rețelele de utilități publice și altă infrastructură. Guvernul va promova dezvoltarea parcurilor industriale, oferind o varietate de stimulente, inclusiv schimbarea gratuită a destinației terenurilor agricole în terenuri cu destinație industrială; oferirea de active, precum construcții și terenuri aflate în proprietatea administrației publice centrale și locale; și crearea infrastructurii adecvate și a rețelilor de utilități publice pentru parcurile industriale. Guvernul revizuieste actualmente aceste stimulente, în cooperare cu sectorul privat, pentru a simplifica procedurile de aplicare și acordare și pentru a include stimulente adiționale. Legea cu privire la parcurile industriale va fi modificată în acest sens.

Un grup de experți a efectuat un studiu de fezabilitate cu privire la crearea parcurilor industriale în Republica Moldova, cu asistență tehnică oferită de Uniunea Europeană. Studiul a constatat cinci locații potențiale pentru parcurile industriale și a estimat investiții necesare în sumă de 73 milioane de euro. În cazul creării, parcurile industriale vor oferi până la 25 mii de locuri noi de muncă. Regiunile în care vor fi create parcurile vor beneficia de asemenea de pe urma veniturilor mai mari în bugetele locale, infrastructură îmbunătățită, importarea tehnologiilor avansate și a capacității de management și noi oportunități de afaceri pentru IMM. Guvernul va lucra pentru a crea legătura dintre parcurile industriale și instituțiile educaționale cu scopul de a permite interacțiuni bi-direcționate (oportunități de formare mai bune pentru instituțiile educaționale și accesul la tineri cu aptitudini și cunoștințe tehnice pentru companii).

Un domeniu de interes în programul de creare a parcurilor industriale ar putea fi accentuarea tehnologiilor informaționale (TI) și a serviciilor facilitate de tehnologiile informaționale (SFTI) pentru a stimula potențialul în ascensiune al Moldovei de a deveni un centru de deservire pentru țările UE și CSI. Astfel de "parcuri TI" ar putea găzdui incubatoare de afaceri specializate, infrastructură pentru dezvoltarea aptitudinilor TIC, și ar putea oferi facilități de talie mondială pentru firmele TI/SFTI globale sau regionale pentru a le atrage ca loc de amplasare. Aceasta va atrage investiții, va dezvolta industriile TI/SFTI locale și va facilita capitalul de risc și investițiile în interior, oferind în același timp spațiu pentru exporturi mai mari de servicii.

Mai mult ca atât, crearea parcurilor industriale se încadrează bine în viziunea Guvernului cu privire la durabilitatea modelului de creștere economică, prin invitarea companiilor orientate spre export de a-și amplasa investițiile în aceste parcuri industriale. Șase autorități ale administrației publice locale și-au exprimat interesul în alocarea spațiului pentru crearea parcurilor industriale. Este necesar parteneriatul

cu sectorul privat, prin care Guvernul se va angaja în asigurarea infrastructurii necesare pentru crearea locurilor de muncă și eficiența exporturilor.

Provocarea

Promovarea modelului de creștere economică bazată pe export

Instrumentele de politici

Simplificarea cadrului legislativ pentru crearea parcurilor industriale

Crearea pacurilor industriale și oferirea accesului lor la infrastructură, instituții de învățământ și cercetare și resurse umane

Agricultura de valoare înaltă

O treime din forța de muncă a Moldovei este angajată în agricultură, unde salariile sunt mici. Sectorul este caracterizat de accesul insuficient la piețe al producătorilor locali, lipsa capacității de depozitare, acces limitat la credite și investiții mici. Recesiunea economică a afectat sectorul agrar din Moldova, la fel ca și alte sectoare ale economiei, însă constrângerile bugetare oferă spațiu fiscal limitat pentru subvenții agricole.

Noi trebuie să sporim eficiența sectorului agrar pentru a asigura durabilitatea acestuia. Astfel, Guvernul a obținut finanțare de la Corporația Provocările Mileniului (MCC) pentru a susține, printre altele, dezvoltarea agriculturii de valoare înaltă. Aceasta va ajuta la creșterea veniturilor agrare ale populației rurale prin stimularea producției și marketingul îmbunătățit al produselor agricole de valoare înaltă, inclusiv al fructelor și legumelor. Proiectul include planuri de a oferi aprovizionare fiabilă cu apă în agricultură prin reparația unui număr de până la 11 sisteme de irigare, care deservește o suprafață de 15.500 hectare. Estimările noastre indică posibilitatea reparării unui număr suplimentar de 4 sisteme de irigare.

Accesul sporit la credite al proiectelor agrare și un pachet de asistență tehnică co-finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională vor sprijini investițiile fermierilor și antreprenorilor în tranziția spre o producție agricolă de valoare înaltă, spre prelucrarea, depozitarea și comercializarea post-recoltă.

Suplimentar, corespunderea cu standardele internaționale/UE de securitate alimentară este esențială pentru accesarea piețelor de export. În acest context, ar fi benefică crearea unui proiect nou care va oferi fermierilor finanțare cu element de grant pentru achiziționarea echipamentului agricol (similar proiectului SAPARD din România). De asemenea, laboratoarele de testare în domeniul fitosanitar urmează a fi re-echivate și modernizate pentru a obține acreditarea internațională.

Productivitatea sporită în agricultură va necesita resurse umane pentru alte sectoare. Astfel, Guvernul actual va liberaliza tranzacțiile funciare prin transferul puterii de schimbare a destinației terenurilor de la administrația publică centrală către cea locală. Integrarea TIC în comunitățile agricole are potențial de a îmbunătăți accesul la piețe, cunoștințele despre prețuri și tehnici agricole și a crea noi oportunități economice pentru comunitățile rurale. Implementarea unui sistem accesibil de informații geografice (GIS), elaborat prin parteneriat public-privat, poate simplifica managementul registrelor funciare și planificarea resurselor. Mai mult ca atât, implementarea sistemului automatizat de management al datelor, care permite monitorizarea și analiza riscurilor, bazele de date cu posibilitate de căutare a informației ale companiilor agri-industriale, trasarea originii animalelor și supravegherea sanitară vor susține randamentul sporit în sectorul agrar.

În linii generale, noi vom examina posibilitatea dezvoltării agriculturii de valoare înaltă în sensul mai larg al dezvoltării regionale și asistenței sociale în Moldova.

Provocarea

Agricultura de valoare înaltă

Instrumentele de politici

Efectuarea recensământului în agricultură

Asigurarea accesului liber al fermierilor la piețe, atât la cele locale, cât și de export

Echiparea laboratoarelor

Restabilirea sistemelor de irigare

Accesul fermierilor la credite

Liberalizarea tranzacțiilor funciare

Elaborarea și implementarea sistemelor de management al datelor

Promovarea cercetărilor în agricultură

Investițiile în infrastructură

Din momentul declarării independenței sale, investițiile în infrastructura Republicii Moldova au fost insuficiente, cu excepția sectorului telecomunicațiilor, iar întreținerea infrastructurii a fost neglijată. Potrivit Indicelui Global al Competitivității, infrastructura reprezintă unul din pilonii de sprijin, la capitolul căruia Republica Moldova a obținut punctaj minim. Această evaluare este și mai veridică în privința infrastructurii drumurilor și parțial verifică în privința infrastructurii de alimentare cu apă și energie electrică.

Reieșind din sistemul de transport terestru ca un tot întreg, merită a fi menționat faptul că infrastructura căilor ferate nu răspunde în mod adecvat necesităților economiei. În acest sens, urmează a fi elaborată o viziune strategică asupra modernizării căilor ferate și conexiunii acestora cu rețelele europene.

Parteneriatele dintre sectoarele public și privat reprezintă una din opțiunile de soluționare a problemei investițiilor în infrastructură. În anul 2008, a fost aprobată o lege stipulând principiile unei astfel de colaborări. O altă soluție ar fi finanțarea din surse publice a infrastructurii, la care Guvernul va recurge imediat ce va diminua impactul crizei economice.

Infrastructura drumurilor

Starea drumurilor din Republica Moldova este considerată ca fiind una din cele mai precare din grupul de țări în tranziție și cea mai precară din Europa. Potrivit Indicelui Global al Competitivității, Moldova se poziționează pe locul 133 din 134 de țări din punct de vedere al calității drumurilor. Peste 90 la sută din rețeaua de drumuri din Republica Moldova necesită reparații urgente. Drumurile de calitate precară condiționează majorarea cu 30 la sută a cheltuielilor de transport comparativ cu țările omoloage și prejudicii directe pentru afacerile locale. Calitatea precară a drumurilor din Republica Moldova împiedică traficul internațional, excluzând țara din rețeaua pan-europeană. Starea proastă a drumurilor naționale periclitează accesul populației la infrastructura medicală și instituțiile de învățământ.

În această ordine de idei, din sursele Corporației Provocările Mileniului, Guvernul a asigurat finanțarea reparației unei porțiuni de drumuri cu lungimea de 93 km în partea de nord-est a țării, de rând cu finanțarea în comun din sursele Uniunii Europene (UE), ale Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) și ale Băncii Europene pentru Investiții (BEI) a fazei secunde a Proiectului de Renovare a Drumurilor din Moldova. Totuși, acestea acoperă doar necesitățile unei porțiuni reduse a rețelei de drumuri naționale din Moldova cu lungimea de 3.600 km, care necesită atenție stringentă. În scopul soluționării problemei respective, Guvernul a anunțat recent lansarea unui studiu de fezabilitate pentru reparația unei alte porțiuni de drumuri naționale cu lungimea de 750 km, care necesită finanțare fie sub formă de investiții publice, fie sub formă de parteneriat public-privat (PPP).

Starea drumurilor în zonele urbane, supuse unui trafic intens, este extrem de precară. Cheltuielile mari suferite după renovare, aferente întreținerii drumurilor, au împiedicat implicarea donatorilor în asigurarea

suportului pentru domeniul respectiv. Pe termen mediu, durabilitatea sectorului va fi restabilită prin descentralizarea fiscală, grație cărei autoritățile locale vor obține o bază financiară mai robustă.

Regretabil, criza economică a limitat intervenția inopinată a Guvernului și, din nou, mizăm pe sprijinul din partea partenerilor noștri de dezvoltare, inclusiv pe cel al sectorului privat.

În scopul asigurării durabilității, Guvernul întreprinde următoarele măsuri:

- Modificarea legii cu privire la fondul rutier, oferind un instrument mai veridic pentru finanțarea adecvată a sectorului de întreținere a drumurilor;
- Implementarea unui sistem de control al limitării sarcinii pe osie pentru mijloacele de transport de tonaj mare în vederea prevenirii deteriorării continue de către camioanele extrem de încărcate și supraîncărcate a drumurilor naționale;
- Sporirea investițiilor publice în infrastructura drumurilor, odată cu diminuarea impactului exercitat de criza economică;
- Adoptarea PPP pentru drumurile naționale, unde e cazul.

Provocarea

Ameliorarea calității drumurilor

Instrumentele de politici

Modificarea legii cu privire la fondul rutier

Investițiile publice în reparația și întreținerea drumurilor

Parteneriatul public-privat pentru reabilitarea drumurilor

Reabilitarea drumurilor urbane principale

Infrastructura apei potabile și a canalizării

Starea infrastructurii de alimentare cu apă și canalizare este extrem de precară și se află în situația dată de ceva timp. Veniturile nu reflectă costul real al serviciilor prestate, fapt soldat cu datorii mari suportate de prestatorii de servicii. Instalațiile de alimentare cu apă și canalizare sunt utilizate sub capacitate cu circa 25 – 30 la sută; concomitent, pierderile de apă sunt considerabile, cauzate de uzura echipamentului și întreținerea precară a rețelei de alimentare cu apă. În multe părți ale țării lipsesc instalațiile de canalizare. Finanțarea redusă și investițiile suboptime din ultimii cincisprezece ani s-au soldat cu neefectuarea lucrărilor de întreținere și lipsa dezvoltării adecvate a infrastructurii.

Jumătate din populația Republicii Moldova, în particular în zonele rurale, nu dispune de acces la surse sigure de alimentare cu apă și la un sistem mai performant de canalizare. Circa 90 la sută din gospodăriile casnice rurale nu dispun de instalații de bază de alimentare cu apă și canalizare în locuințele lor. Viața în mediul rural a devenit sinonimul unor condiții de trai austere și este echivalată cu lipsa infrastructurii. Accesul precar la infrastructura sanitară a exercitat un impact negativ asupra sănătății populației. În acest context, Guvernul consideră dezvoltarea instalațiilor de alimentare cu apă și canalizare ca fiind una în prioritățile sale chintesențiale și va asigura sprijinul necesar pentru realizarea acestora și pentru creșterea proporției populației ce deține acces la surse mai bune de alimentare cu apă și canalizare.

Potrivit acestei priorități, vor fi efectuate investiții în vederea reducerii riscurilor pentru sănătatea publică, inclusiv prin reducerea concentrației excesive de nitrați și a contaminării cu microorganisme a surselor rurale de alimentare cu apă potabilă, prin îngrădirea zonelor acvifere, îndepărtarea mormanelor de gunoi, campanii de informare publică și protecția apelor subterane din zonele rurale, de exemplu, prin intermediul programelor de ameliorare a latrinelor. De asemenea, vor avea loc investiții considerabile în îmbunătățirea salubrității din instituțiile de învățământ rural, inclusiv prin instalarea mini-stațiilor de epurare a apelor și îmbunătățirea standardelor sanitare din licee și gimnazii.

Provocarea

Accesul la surse sigure de apă și sisteme de canalizare îmbunătățite

Instrumentele de politici

Investiții publice în infrastructura de alimentare cu apă și canalizare

Modernizarea zonelor rurale prin proiecte de infrastructură în canalizare, colectarea gunoierului și unități de salubritate în școli, spitale și alte instituții publice

Sectorul energetic

Până la 98 la sută din resursele energetice primare din Moldova sunt importate, țara fiind extrem de dependentă de livrările energetice din Rusia și Ucraina. Până nu demult, tarifele naționale din sectorul energetic erau reglementate de autoritățile publice, fapt ce a limitat majorarea tarifelor, grație motivelor de îngrijorare privind impactul exercitat de majorarea prețurilor asupra populației. Majorarea tarifelor este inevitabilă pentru îmbunătățirea utilajului, 60 la sută din care a fost valorificat pe un termen de peste 30 de ani, iar 40 la sută din acesta a fost exploatat timp de mai bine de 40 de ani. Situația creată condiționează diminuarea calității serviciilor de livrare a energiei electrice, totodată majorând cheltuielile aferente transportării și distribuției energiei electrice, determinând, în cele din urmă, o eficiență scăzută a sectorului și acumularea datoriilor pe tot parcursul lanțului valoric din sectorul energetic (începând cu importul și terminând cu consumatorii finali).

Începând cu debutul anului 2010, reglementatorul independent Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică (ANRE) a fost responsabil pentru stabilirea tarifelor pentru toate companiile energetice pe tot parcursul lanțului valoric. Acest fapt va permite ajustarea corespunzătoare a tarifelor pentru resursele energetice, dar nu poate soluționa problema ineficiențelor din cadrul întreprinderilor de stat.

În scopul reducerii acumulării continue a datoriilor și/sau majorării tarifelor la energie, Guvernul preconizează să evalueze eficiența companiilor energetice și să investească în restructurarea operațiunilor acestora, eficientizând activitatea lor. Aceasta va implica modernizarea și creșterea capacității naționale de generare a Centralelor Electro-termice și a rețelelor de distribuție a energiei electrice, de rând cu construcția noilor inter-conexiuni energetice cu statele vecine. Modernizarea va face sectorul mai atractiv pentru investitorii din sectorul privat. Reieșind din obiectivul Guvernului de optimizare a tarifelor energetice prin ameliorarea eficienței, diversificarea surselor energetice primare și promovarea conservării energiei, măsurile expuse anterior vor fi suplinite prin dezvoltarea sectorului energetic și de termoenergetic.

Provocarea

Dezvoltarea infrastructurii în energetică

Instrumentele de politici

Restructurarea sectorului energetic

Modernizarea echipamentului de producție și a rețelei de distribuție a energiei

Extinderea capacității generatoare a CET-urilor

Crearea conexiunilor la rețelele internaționale de gazificare

Restructurarea sectorului termoenergetic

Implementarea programului de reabilitare termică a clădirilor

Crearea Fondului de Eficiență Energetică

Tehnologiile informaționale și de comunicații (TIC)

Guvernul nostru urmărește să transforme Republica Moldova într-o societate bazată pe cunoștințe. Totuși, dezvoltarea sectorului TIC rămâne în urma omologilor săi regionali. Pătrunderea pe piețele de desfacere a internetului de mare viteză este sub 2 la sută, fiind concentrat preponderent pe raza municipiului Chișinău. Dezvoltarea sectorului TI este tergiversată din cauza deficitului de forță de muncă calificată, prezenței unei companii dominante aflate în proprietatea statului ce elimină companiile private și absenței unei strategii coerente de dezvoltare și promovare a industriei. Moldova este codașa întregului pluton de state din Europa de Est la capitolul adoptarea serviciilor electronice, din cauza unei

strategii slabe vizând societatea informațională, repartizării inechitabile a accesului pe tot cuprinsul țării și integrării limitate a TIC în alte sectoare.

Guvernul actual este dispus să deblocheze creșterea sectorului TIC, asigurând condiții pentru crearea locurilor de muncă, diversificarea economiei și facilitarea comerțului. Aceasta va sta la baza transformării Republicii Moldova într-o societate bazată pe cunoștințe. În scopul realizării acestui obiectiv, Guvernul planifică revizuirea cadrului său strategic și de politici și (1) promovarea concurenței și fortificarea mediului de reglementare din sectorul telecomunicațiilor; (2) expansiunea sectorului tehnologiilor informaționale (TI); plus (3) creșterea serviciilor de guvernare electronică, inclusiv a serviciilor mobile.

Deși liberalizarea sectorului telecomunicațiilor a condiționat creștere, Moldova rămâne în continuare în urma statelor comparabile regionale pe motiv de concurență limitată și mediu de reglementare vulnerabil. Dominarea din partea companiei *Moldtelecom* a limitat dezvoltarea competitivă a prestatorilor de servicii de telefonie fixă și internet. Mai mult ca atât, piața de desfacere a telefoniei mobile rămâne foarte concentrată în pofida existenței a patru prestatori de servicii. Regimul slab de reglementare nu a fost în stare să atenueze efectele adverse ale dominării și regulile de joc inechitabile.

În prezent, promovarea concurenței implică fortificarea cadrului de reglementare și restructurarea companiei *Moldtelecom*. Un reglementator robust ar putea atenua efectele adverse ale dominării pe piață și ar putea asigura reguli de joc competitive și echitabile. Restructurarea, sau chiar și privatizarea companiei *Moldtelecom*, în condițiile unor salvagădări corespunzătoare privind concurența, va atrage investiții și va ameliora performanța titularului, permițându-i o conformare mai bună mediului competitiv și evoluției tehnologice.

Promovarea sectorului tehnologiilor informaționale (TI) va diversifica economia și va crea locuri de muncă. Strategia urmează să abordeze lacunele existente la capitolul aptitudini, fapt complicat în continuare de calitatea stagnantă a învățământului tehnic și emigrarea profesioniștilor tineri. Mai mult ca atât, este în puterea Guvernului să îmbunătățească accesul companiilor la finanțe, să dezvolte infrastructura comună, cum ar fi parcurile tehnologice, și să promoveze sectorul pe plan internațional. De asemenea, acesta ar putea exercita rolul său de utilizator major al TI pentru a genera afaceri, sprijinind companii locale pe parcursul dezvoltării inițiale a acestora.

Extinderea programelor de guvernare electronică va îmbunătăți prestarea serviciilor publice cetățenilor, va reduce corupția și va crește nivelul de încredere dintre cetățeni și stat. Totuși, Guvernul va trebui să asigure mai mult decât simpla automatizare axată pe reproiectarea inginerescă a afacerilor, care ameliorează eficacitatea unor astfel de programe. Acest subiect este abordat în compartimentul consacrat guvernării electronice (pagina A.17).

Provocarea

Dezvoltarea sectorului TIC pentru crearea bazei transformării Moldovei într-o societate bazată pe cunoaștere

Instrumentele de politici

Dezvoltarea unei strategii TIC coerente și unificate

Ameliorarea concurenței și consolidarea cadrului de reglementare în telecomunicații

Extinderea programelor de dezvoltare a aptitudinilor TIC prin legături mai puternice cu sectorul privat

Dezvoltarea infrastructurii naționale de fibră optică pentru comunicațiile electronice

Dezvoltarea unei rețele de televiziune digitală terestră

Accesul populației la internet pe bandă largă și soluții TIC avansate

Dezvoltarea regională

Dezechilibrele regionale în creșterea economică reprezintă o sursă majoră de îngrijorare pentru actualul Guvern. Dezvoltarea dublu accelerată a Chișinăului față de restul țării s-a soldat cu un număr de raioane private de acces adecvat la asistență medicală, învățământ și infrastructură de bază. Noi ne propunem să abordăm aceste probleme prin măsuri de politici direcționate. Totuși, lipsa puterii economice în afara capitalei continuă să reprezinte cauza dezechilibrelor regionale. În contextul dat, Guvernul a aprobat Strategia națională pentru dezvoltare regională.

Prin intermediul Strategiei, autoritățile și-au asumat angajamentul pentru:

- Crearea Fondului Național pentru Dezvoltare Regională (FNDR), care va include cel puțin 1 la sută din bugetul de stat – sumă ce va fi determinată anual prin legea bugetului de stat, plus contribuțiile donatorilor, ce urmează a fi administrate de Ministerul Construcțiilor și Dezvoltării Regionale;
- Crearea cadrului instituțional pentru a permite crearea Consiliului național de dezvoltare și a Consiliilor de dezvoltare regională;
- Crearea unui număr de șase Agenții de dezvoltare regională și crearea Consiliilor de dezvoltare regională, formate de administrația publică locală în parteneriat cu reprezentanții societății civile din aceste regiuni. Consiliile vor lua decizii strategice privind finanțarea diverselor proiecte regionale, în timp ce agențiile vor avea un rol operațional.

În prezent, finanțarea publică a fost oferită celor trei ADR create, însă acestora le lipsește capacitatea de a deveni pe deplin operaționale.

Provocarea

Creșterea economică echilibrată în regiuni

Instrumentele de politici

Alocațiile bugetare pentru Fondul Național de Dezvoltare Regională

Crearea capacității Agențiilor de Dezvoltare Regională

C. Capitalul uman

Criza economică a exercitat efecte adverse nu doar asupra economiei țării și asupra capacității de răspuns adecvat a Guvernului, dar și asupra celor mai vulnerabile pături ale populației țării. Economia în scădere a condiționat majorarea ratei de șomaj grație revenirii migranților, creării unui număr limitat de locuri de muncă, reducerilor remunerării muncii, sau ore de lucru mai puține impuse de patroni, Guvernul dispunând de posibilități limitate de sprijinire a persoanelor afectate. Scăderea remitențelor, care anterior asigurau persoanelor condiții de trai decente și mențineau gospodăriile casnice în afara sărăciei, constituie în prezent un factor crucial în sporirea vulnerabilității gospodăriilor casnice.

Agenda Obiectivelor de dezvoltare ale mileniului (ODM), care în anul 2007 păreau a fi realizabile, în prezent riscă să nu mai fie atinse pe motiv de recesiune economică. Din cele 28 de obiective naționale stabilite de Republica Moldova, 6 vor fi probabil ratate către anul 2015. Printre acestea pot fi regăsite:

- Sporirea ratei brute de înrolare în învățământul mediu general de la 94,1 la sută în anul 2002 până la 95 la sută în anul 2010 și 98 la sută în anul 2015;
- Sporirea ratei de înrolare în programele preșcolare pentru copiii cu vârsta de 3-6 ani de la 41,3 la sută în anul 2002 până la 75 la sută în anul 2010 și 78 la sută în anul 2015 și pentru copiii cu vârsta de 6-7 ani de la 66,5 la sută în anul 2002 până la 95 la sută în anul 2010 și 98 la sută în anul 2015, la fel ca și reducerea cu cel puțin 5 la sută a discrepanței dintre zonele rurale și urbane și dintre grupurile cu venit mediu și dezavantajate;
- Stabilizarea răspândirii infecției HIV/SIDA către anul 2015. Reducerea incidenței HIV/SIDA până la 9,6 cazuri la 100.000 populație către anul 2010 și până la 8 cazuri către 2015;
- Majorarea proporției populației ce dispune de acces permanent la surse sigure de apă de la 38,5 la sută în anul 2002 până la 59 la sută în anul 2010 și 65 la sută în anul 2015;
- Majorarea proporției populației ce dispune de acces permanent la sisteme mai bune de canalizare de la 31,1 la sută în anul 2002 până la 50,3 la sută în anul 2010 și 65 la sută în anul 2015;
- Majorarea proporției populației ce dispune de acces permanent la sisteme mai bune de salubritate de la 41,7 la sută în anul 2002 până la 51,3 la sută în anul 2010 și 65 la sută în anul 2015.

Criza economică nu este o scuză pentru reducerea investițiilor în dezvoltarea umană. Potrivit Indicelui Dezvoltării Umane, poziționarea Republicii Moldova pe locul 117 din lista a 158 de țări nu înseamnă decât faptul că țara este depășită ca performanță de multe din țările comparative acesteia. Desigur, valoarea scăzută a PIB pe cap de locuitor rămâne în continuare cauza de bază a acestor probleme, de aceea Guvernul va depune toate eforturile pentru a găsi un echilibru între creștere și cheltuieli sociale,

concomitent axând cheltuielile publice disponibile pe cei mai nevoiași pentru evitarea excluderii sociale și diminuarea riscului pauperizării.

Educația, sănătatea publică și protecția socială sunt sectoarele ce consumă cea mai mare parte a cheltuielilor publice. Regretabil este faptul că alocarea surselor financiare ale contribuabililor între aceste sectoare este departe de a fi optimă. Optimizarea instituțiilor școlare ar genera o creștere a eficienței în cheltuielile pentru învățământ. În mod similar, reforma sectorului sănătății s-ar putea solda cu economii, însă costul inițial al modernizării sistemului spitalicesc este mare. Referitor la protecția socială, provocarea constă în direcționarea asistenței sociale către păturile cele mai nevoiașe și dezicerea de sistemul învechit cu 13 programe diferite de asistență socială.

Educația

În Republica Moldova alocațiile bugetare pentru educație sunt destul de mari potrivit standardelor regionale, depășind 8 la sută din PIB al țării. Mai mult ca atât, în anul 2009, cheltuielile au crescut ca rezultat al majorării salariilor, fapt decretat de fosta guvernare și motivat de campania electorală. Totuși, în pofida volumului de cheltuieli publice, sistemul învățământului nu reușește să asigure calitate la toate etapele educației, rezultate deosebit de modeste fiind înregistrate în special în învățământul primar și în domeniul învățământului profesional. Accesul limitat la forța de muncă calificată, de rând cu exodul considerabil de inteligență, limitează investițiile și activitatea antreprenorială. Odată cu dezvoltarea premiselor sale pentru a deveni o economie globală competitivă, bazată pe cunoștințe, Moldova ar trebui să examineze posibilitatea corelării TIC cu educația, atât ca obiect de studiu (creșterea competențelor TIC), cât și ca instrument de asigurare a învățământului în toate regiunile și la toate nivelurile (tehnologia educațională).

Există necesitatea expres pentru o reformă exhaustivă în sectorul învățământului.

Optimizarea rețelei de școli

Una din problemele de bază din sectorul învățământului este valorificarea ineficientă a finanțelor publice. În ultimul deceniu a fost constatat un declin demografic, condiționat de rata scăzută a fertilității și emigrarea masivă. Reducerea dramatică a numărului de elevi nu a fost însoțită de optimizarea numărului de cadre didactice și nedidactice. Normele învechite, moștenite din timpurile sovietice, implicau majorări inutile ale numărului de cadre didactice și nedidactice. Scăderea numărului de elevi a rezultat în utilizarea suboptimă a instituțiilor școlare și clase incomplete în multe din zonele rurale. În anul școlar 2007-2008, în regiunile menționate raportul numărului de elevi la numărul de cadre didactice a fost doar 13 (media europeană constituind 18). În același timp, numărul cadrelor nedidactice ca și proporție din numărul total al cadrelor este mare, constituind 37 la sută (media europeană fiind 27 la sută). Drept consecință, doar 30-60 la sută din capacitate este valorificată, iar cheltuielile ce revin unui elev sunt de 3-5 de ori mai mari în zonele rurale decât în instituțiile școlare raionale.

Pe termen mediu, Guvernul va optimiza rețeaua instituțiilor școlare în vederea utilizării mai eficiente a bunurilor tehnice și materiale și a surselor financiare existente. Optimizarea va fi realizată prin crearea instituțiilor școlare raionale, dezvoltarea transportului școlar, implementarea unei noi formule de finanțare a instituțiilor școlare și prin descentralizarea gestiunii financiare la nivel de instituție ce prestează servicii de educație.

Optimizarea va determina micșorarea numărului de cadre didactice și nedidactice, va reduce cheltuielile de întreținere a instituțiilor școlare și va optimiza raportul elev/profesor, ajustându-l la normele internaționale. Economii generate astfel ar putea fi utilizate pentru majorarea salariilor cadrelor didactice rămase, la fel ca și pentru îmbunătățirea sistemelor de alimentare cu apă, canalizare și termoficare.

Provocarea

Eficiența finanțelor publice pentru învățământ

Instrumentele de politici

Introducerea unei formule adecvate de finanțare pentru a asigura o distribuție mai echitabilă și eficientă a finanțelor publice pentru învățământ

Implementarea reformei de optimizare a școlilor la nivel național

Ameliorarea condițiilor de predare

Învățământul și studiile profesionale

Deși angajarea în câmpul muncii în sectorul oficial din Republica Moldova este mică conform standardelor internaționale, chiar și acum, în condițiile crizei, accesul la forță de muncă calificată reprezintă o limitare pentru dezvoltare. Forța de muncă se caracterizează printr-o rigiditate sporită, deseori migrația fiind preferată recalificării. Prestarea învățământului și studiilor profesionale (ISP) este foarte centralizată, completată insuficient cu cadre și echipată suboptim. Învățământul pentru adulți și formarea profesională continuă sunt subdezvoltate. Acestea ar trebui organizate în baza antecedentelor educaționale și specializării anterioare ale elevilor, reieșind din necesităților de locuri de muncă și viitoare oportunități de carieră. În realitate, nu există nici o informație sistematizată cu privire la gradul de participare a lucrătorilor în formarea profesională, deși dovezile fragmentate confirmă organizarea de către companiile mari a unor studii de formare profesională pentru angajații săi.

Pe termen mediu, Guvernul preconizează să depună toate eforturile pentru resuscitarea învățământului profesional și pentru consolidarea instituțiilor de studii profesionale. Mai mult ca atât, accentul în cadrul studiilor profesionale fiind axat pe acele profesii, care sunt în mare cerere pe piața muncii și pe acele specialități și profesii, cu care studenții se vor integra ușor pe piața muncii. Un domeniu de interes îl prezintă sectoarele TI și serviciile facilitate de TI (SFTI). Îmbunătățirea legăturii dintre învățământul superior și companiile private în așa sectoare dinamice, cum sunt cele menționate mai sus, va oferi oportunități mai mari de formare profesională și angajare în câmpul muncii, în particular pentru tineri, fapt ce s-ar putea solda potențial cu reversibilitatea exodului existent de inteligență.

Cu sprijinul partenerilor de dezvoltare a fost elaborată o Strategie pentru dezvoltarea sistemului de învățământ și studii profesionale, care, deși figura în lista priorităților expuse în Strategia Națională de Dezvoltare, nu a fost susținută de fosta guvernare. Aceasta se axează pe realizarea următoarelor obiective specifice:

- Modernizarea rețelei instituțiilor de învățământ și studii profesionale și creșterea eficienței acestora;
- Creșterea calității și obiectivelor cursurilor și serviciilor prestate în cadrul sistemului ISP, apelând

la standardele ocupaționale drept temelie pentru elaborarea curriculei;

- Creșterea accesului grupurilor vulnerabile la învățământul și studiile profesionale;
- Asigurarea reprezentării egale de gender în cadrul învățământului și studiilor profesionale;
- Modernizarea sistemului de informare și analiză și instituirea unui sistem independent de evaluare și certificare a absolvenților din ISP pentru facilitarea procesului de angajare în câmpul muncii;
- Implementarea și aplicarea noilor tehnologii informaționale și de comunicare pentru eficientizarea procesului de predare/învățare și dezvoltarea deprinderilor auto-didactice.

Intenționăm să realizăm o actualizare rapidă a Strategiei, cu aprobarea ulterioară a acesteia de către Guvern.

Provocarea

Dezvoltarea învățământului și formării profesionale în bază de cerere

Instrumentele de politici

Aprobarea și implementarea Strategiei pentru dezvoltarea sistemului de formare în învățământul profesional

Reforma îngrijirii rezidențiale a copiilor

Sistemul de învățământ în Moldova cuprinde 62 de școli internat, în care trăiesc și învață circa 9.000 de copii. Deși finanțele alocate școlilor internat au crescut în anii recentți, acestea nu au fost suficiente pentru acoperirea tuturor necesităților copiilor. Costul întreținerii și funcționării acestor școli internat este considerabil mai mare decât cel al școlilor obișnuite; grila de salarizare indică o remunerare mai bună a cadrelor, deși calitatea educației este, de regulă, mai joasă decât în instituțiile școlare de rând. Majoritatea copiilor școlarizați în școlile internat se află în acestea pe motiv de pauperizare și din lipsă de îngrijire părintească corespunzătoare. Datele atestă faptul că absolvenții școlilor internat obțin rezultate mai modeste ca adulți decât absolvenții școlilor generale și, astfel, integrarea socială a primilor devine o provocare în sine.

Din punct de vedere financiar, asistența rezidențială reprezintă o formă costisitoare și ineficientă de școlarizare comparativ cu sistemele bazate pe sprijinul familiei și serviciile comunitare. Mai mult ca atât, nu este clar locul școlilor internat în sistemul de protecție a copilului, școlile de tip internat fiind identificate ca o formă a serviciilor de învățământ (aflate în subordinea Ministerului Educației) sau de asistență medicală (aflate în subordinea Ministerului Sănătății) și nu sunt în competența Ministerului Protecției Sociale.

Se impune imperativ necesitatea implementării unei reorganizări drastice a instituțiilor rezidențiale prin elaborarea unui mecanism eficient și flexibil de finanțare, implicând redirecționarea surselor financiare de la sistemul rezidențial spre serviciile comunitare și de tip familial, prin promovarea profesionalismului resurselor umane și prin consolidarea capacității de monitorizare, evaluare și supraveghere la toate nivelurile de protecție a copilului și familiei.

Provocarea

Reformarea sistemului de îngrijire rezidențială

Instrumentele de politici

Moratoriul pentru admiterile noi la câteva școli-internat cu condiții deplorabile

Accelerarea implementării Strategiei pentru reforma sistemului de îngrijire rezidențială

Sănătatea

Reformele implementate în anii recenti în sistemul sănătății din Moldova pentru consolidarea asistenței medicale primare și lansarea asigurărilor obligatorii în medicină au permis realizarea unor progrese în vederea atingerii Obiectivelor de dezvoltare ale mileniului. Indicatorii de bază în sănătate, precum mortalitatea infantilă, ratele de vaccinare, decesele cauzate de boli acute și altele au demonstrat îmbunătățiri. În pofida acestor progrese, speranța medie de viață la naștere rămâne cu 10 ani mai mică decât în statele-membre ale Uniunii Europene și printre cele mai mici în Europa. În prezent, cea mai răspândită cauză de deces sunt bolile cronice netransmisibile. Ratele înalte de morbiditate și mortalitate necesită noi abordări pentru soluționarea problemelor de sănătate publică, implicând toate sectoarele sociale pentru determinarea cauzei problemelor de sănătate. Mai mult ca atât, există un beneficiu clar din redirecționarea sistemului de asistență medicală spre prevenirea maladiilor.

Sănătatea publică

Fortificarea sistemelor de sănătate și protecția sănătății publice reprezintă priorități pentru reforma în derulare a sectorului sănătății și subiectul unui viitor Acord de Asociere încheiat între Republica Moldova și Uniunea Europeană. Alinierea cu normele internaționale și cele ale comunității europene invocă conformarea sistemului de sănătate publică Regulamentului Sanitar Internațional (2005).

Serviciul de Stat pentru Supravegherea Sănătății Publice a fost tradițional orientat spre prevenirea și controlul bolilor transmisibile, reglementarea expunerii la factorii de risc, supraveghere și aplicarea în practică a legilor; Serviciul necesită o adaptare pentru abordarea provocărilor de sănătate publică. În scopul realizării obiectivului în cauză și asigurării accesibilității, echității, calității și prestării eficiente a serviciilor de sănătate, Serviciul de Stat pentru Supravegherea Sănătății Publice a fost reorganizat.

Totuși, un Serviciu de Stat pentru Supravegherea Sănătății Publice eficient implică măsuri de susținere corespunzătoare și coordonate, pentru a fi capabil să răspundă noilor provocări ce afectează starea sănătății populației. Aceste măsuri includ supravegherea, profilaxia și controlul maladiilor transmisibile și netransmisibile, promovarea sănătății, informarea și educația pentru sănătate, la fel ca și evaluarea determinantelor sociale ale sănătății. Principalele acțiuni vizate includ: a) resuscitarea și modernizarea serviciilor de diagnostic și de laborator; b) consolidarea capacității de implementare a programelor de sănătate publică, prevenire și control al maladiilor; c) integrarea TIC în prestarea și gestiunea asistenței medicale cu scopul lărgirii anvergurii sale, îmbunătățirii rezultatelor de sănătate și sporirii eficienței; d) promovarea sănătății și formarea specialiștilor implicați în sănătatea publică; e) promovarea cercetărilor și studiilor, senzitive în aspect de gender, preventive, biomedicale, comportamentale, epidemiologice și de servicii medicale, inclusiv testarea remediilor farmacologice și a tehnologiilor medicale noi și în curs de dezvoltare, beneficiind bărbații și femeile în mod egal.

Provocarea	Protecția sănătății publice în corespundere cu standardele internaționale și UE pentru sănătate publică
Instrumentele de politici	Elaborarea și aplicarea standardelor pentru serviciile în sănătate publică în conformitate cu recomandările UE Modernizarea serviciilor de diagnostic și de laborator

Restructurarea sectorului spitalicesc

Tranziția lentă spre economia de piață, asociată unei crize economice severe, a exercitat un impact negativ considerabil asupra sistemului de sănătate în general și asupra sistemului spitalicesc în particular. Moștenind principiile sovietice de organizare, sectorul spitalicesc rămâne consumatorul al aproximativ jumătate din toate resursele alocate sistemului de asistență medicală.

Reforma sistemului spitalicesc a demarat în anul 1996, până în prezent înjumătățind numărul paturilor spitalicești până la media europeană. Pe parcursul ultimelor doi decenii nu au fost efectuate careva investiții considerabile în infrastructura spitalicească, condițiile spitalicești fiind actualmente într-o stare deplorabilă. Utilajul medical este învechit moral, fie nu funcționează, în unele cazuri prezentând pericol atât pentru pacienți, cât și pentru personalul medical. Acolo unde există utilaj modern și costisitor, acesta nu este utilizat în modul optim, deseori fiind achiziționat și instalat în spitale fără efectuarea unor analize a necesităților specifice și eficacității costurilor.

Reorganizarea spitalicească a fost reperată ca fiind o prioritate a sistemului sănătății, fiind stipulată și în actele de politici naționale și de planificare strategică, inclusiv și în Strategia Națională de Dezvoltare pentru anii 2008-2011, în Politicile Naționale de Sănătate pentru anii 2007-2021 și în Strategia de Dezvoltare a Sistemului Sănătății pentru anii 2008-2017. În scopul gestionării eficiente a investițiilor necesare în sectorul spitalicesc, modernizarea va fi desfășurată în conformitate cu Planul Național General pentru Sectorul Spitalicesc, elaborat de o companie internațională de consultanță, cu suportul financiar al Băncii Mondiale. În timp ce reforma asistenței medicale primare este sprijinită financiar de Comisia Europeană, prin intermediul unui Program Sectorial de Sprijin al Politicilor, în valoare de 46,6 milioane de euro, sursele financiare pentru implementarea Planului Spitalicesc General încă urmează a fi identificate. Un angajament financiar parțial în sumă de circa 15 milioane de euro a fost obținut de la Comisia Europeană, Banca Mondială și Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei, dar acesta nu este suficient pentru implementarea Planului.

Drept obiectiv al Planului servește crearea unui sistem spitalicesc eficient din punct de vedere al costurilor, capabil să asigure servicii de asistență medicală de o calitate mai bună, mai sigure și mai accesibile. În această ordine de idei, reformele au fost concepute în trei etape: pe termen scurt (etapa

1), pe termen mediu (etapele 2 și 3) și pe termen lung (etapele 4 și 5). Investițiile pe termen mediu necesare pentru anii 2010-2013 se ridică la suma de 637 milioane de euro.

Consolidarea și restructurarea spitalelor în cadrul Planului Național General pentru Sectorul Spitalicesc vor permite realizarea unei reforme fundamentale prin accelerarea dezvoltării, re-echipării și modernizării întregului sistem, conformându-l standardelor Uniunii Europene, capabil să contribuie mai eficient la creșterea accesului public la asistență medicală de calitate și, în cele din urmă, să determine o stare mai bună a sănătății populației. Redirecționarea celor mai dificile cazuri la spitalele de nivel terțiar și modernizarea infrastructurii acestora va oferi un mediu sigur de prestare a serviciilor medicale de calitate. Aceasta va rezulta în economii prin reducerea ratei infecțiilor intra-spitalicești, a complicațiilor și a erorilor medicale.

Consolidarea și restructurarea vor minimiza dedublarea serviciilor și vor sista irosirea resurselor disponibile din sectorul spitalicesc. Potrivit studiilor efectuate în anii 2002 și 2006, optimizarea serviciilor specializate ar genera economii în valoare de aproximativ 135 milioane de lei moldovenești (7-8 milioane de euro) anual. Mai pot fi explorate oportunități de creștere a eficienței, ce ar genera economii suplimentare, prin valorificarea Sistemelor informaționale medicale pentru conectarea diverselor spitale și transferul prompt al informației despre pacienți, fapt ce ar permite consultații între lucrătorii medicali și gestionarea resurselor, cum ar fi consumabilele medicale.

Spitalizarea adecvată a pacienților va îmbunătăți rata de ocupare a patului spitalicesc cu 25 la sută și va reduce durata medie de spitalizare cu aproape o zi (10 la sută). Reforma sectorului spitalicesc va crea condiții pentru tratarea a circa 25 la sută din cazuri în instituțiile ambulatorii, în care costul asistenței este cu 30 la sută mai mic decât în staționar. Aceste reforme vor crește gradul de satisfacție al pacienților și gradul de încredere în medici, instituțiile medicale și în sistemul de sănătate în general. Modernizarea spitalelor urmează să sporească de asemenea motivarea profesioniștilor medicali. Costul estimativ total al Planului pentru următorii trei ani se ridică la 475 milioane de euro, inclusiv 183 milioane de euro destinate nordului, 223 milioane de euro pentru centru și municipiul Chișinău și 69 milioane de euro pentru regiunea de sud a țării.

Provocarea

Reforma sectorului spitalicesc și ajustarea la standardele europene

Instrumentele de politici

Dezvoltarea instituțiilor ambulatorii și optimizarea rețelei spitalicești

Reabilitarea centrelor spitalicești, inclusiv re-echiparea lor cu echipament medical adecvat

Managementul calității (utilizarea directivelor de tratament standardizate; și ghiduri de referință între nivelurile de asistență)

Protecția socială

Odată cu înrăutățirea crizei economice a crescut vulnerabilitatea populației din Moldova față de riscul excluderii sociale. Guvernul este dedicat protecției celor nevoiași prin acordarea beneficiilor sociale adecvate și dezvoltarea unui sistem integrat de servicii sociale. Un program de reformă a sistemului de asistență socială a fost lansat în 2008, odată cu adoptarea legii cu privire la asistență socială. Substituirea treptată a compensațiilor nominative și a anumitor beneficii, care sunt bazate pe categorii, cu asistență socială bazată pe evaluarea mijloacelor de trai ale familiilor vulnerabile este indispensabilă în vederea direcționării sprijinului către cei mai vulnerabili. Un accent special pe termen mediu se va pune pe sprijinul pentru persoanele cu dizabilități, cel mai vulnerabil grup în contextul excluderii sociale. Reforme exhaustive sunt necesare pentru incluziunea socială durabilă în societate.

Implementarea asistenței sociale direcționate

Până de curând, asistența socială era oferită prin prestații (compensații nominative) plătite unui număr de unsprezece categorii de persoane, care nu sunt neapărat cele mai sărace. Astfel, asistența socială nu ajungea întotdeauna la cei mai nevoiași. Compensațiile nominative pentru plata serviciilor comunale și energie electrică reprezintă cea mai mare parte a prestațiilor sociale, atât în ceea ce ține de alocațiile bugetare (circa 20 milioane de euro), cât și de numărul beneficiarilor (circa 256. 000).

Eliminarea compensațiilor nominative creează tulburări sociale și, prin urmare, necesită o abordare etapizată pentru a evita stresul inoportun pentru familiile vulnerabile. Totuși, pentru a minimiza suprapunerea plăților, noi am întrerupt înregistrarea beneficiarilor noi ai compensațiilor nominative și am înghețat suma compensațiilor nominative plătite de la 1 ianuarie 2010.

Mecanismul de direcționare a beneficiilor obținute în baza testării veniturilor în cadrul legii cu privire la ajutorul social, adoptată în 2008, este implementat actualmente în regim pilot, permițând ca asistența socială să fie orientată spre cei cu venituri sub pragul minim. Beneficiarii au fost identificați și transferurile inițiate. Obiectivul nostru este de a cuprinde două treimi din beneficiarii eligibili până la finele anului 2010. O campanie intensă de comunicare este deja în proces de desfășurare pentru a promova înrolările familiilor eligibile în noul sistem. Pe termen mai lung, venitul minim garantat trebuie majorat până la nivelul pragului sărăciei absolute.

Asigurarea direcționării beneficiilor spre persoanele convenite într-un mod sigur și eficient din punct de vedere al costurilor este o prioritate înaltă. Implementarea aplicațiilor TIC existente pentru managementul identității, precum soluțiile e-ID, vor constitui un atu major pentru soluționarea multor din aceste probleme și atenuarea dificultăților întâmpinate de cetățeni și guvern, precum fraudele de identitate și procesele birocratice costisitoare și de durată.

Pe lângă beneficiile în numerar, asistența socială include serviciile sociale bazate pe necesitățile comunitare, durabilitate și principiul de acces. Acestea trebuie oferite diferitor grupuri sociale (familii aflate în dificultate, persoane cu dizabilități, persoane în etate și copii), conform unui inventar al

necesităților pentru astfel de servicii. În contextul dat, serviciile bazate pe comunități, echilibrate sub aspect gender, trebuie dezvoltate, inclusiv prin implementarea mecanismului public-privat pentru achiziția serviciilor sociale la nivel local.

Provocarea

Acordarea asistenței sociale celor mai nevoiași

Instrumentele de politici

Dezvoltarea capacității instituționale în domeniul modelării / prognozării ajustărilor de politici pentru beneficiile în numerar

Dezvoltarea unui model de inspecție socială pentru funcționarea eficientă a mecanismului direcționat pentru beneficii în numerar

Dezvoltarea prestării serviciilor sociale integrate bazate pe comunități

Protecția persoanelor cu dizabilități

Statistica constată că există peste 170.000 persoane cu dizabilități în Moldova. Protecția socială a persoanelor cu dizabilități este oferită printr-o serie de instrumente de politici: pensii, prestații sociale, servicii sociale, servicii medicale, servicii educaționale, plasarea în câmpul muncii și facilități fiscale pentru angajatori. Spre regret, abordarea actuală este centrată pe aspectele medicale ale dizabilității, omițând problemele de incluziune. Reforme exhaustive sunt preconizate pentru a asigura ne-excluderea din societate a persoanelor cu dizabilități.

Drepturile persoanelor cu dizabilități sunt afectate de intervențiile inadecvate ale statului, de exemplu, în învățământ lipsa facilităților adecvate și curriculumul rigid împiedică copiii cu dizabilități să frecventeze școlile obișnuite; serviciile sociale oferite persoanelor cu dizabilități sunt suboptime, în timp ce orientarea profesională și formarea lucrătorilor sociali în raport cu problemele respective sunt limitate. Legislația muncii descurajează discriminarea contra persoanelor cu dizabilități și oferă unele stimulente pentru angajarea lucrătorilor cu dizabilități, însă acestea sunt rar utilizate în practică.

Semnarea la 30 martie 2007 a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități de către Republica Moldova a marcat începutul procesului de reformă în domeniul respectiv, reflectat în Strategia Națională de Dezvoltare. În acest context, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei a elaborat o strategie privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități. În 2010, Guvernul va finaliza și va aproba Strategia.

Provocarea

Protecția și incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități

Instrumentele de politici

Aprobarea și implementarea Strategiei naționale pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități

Dezvoltarea serviciilor de reabilitare socială (3 centre regionale)

Crearea unui sistem informațional pentru evidența persoanelor cu dizabilități.